

Historik Jiří Špét

Život a dílo

Jan Dolák

Marie Gilbertová

Historik Jiří Špět

Život a dílo

Jan Dolák
Marie Gilbertová

Vydání bylo finančně podpořeno Ministerstvem kultury České republiky,
Českým výborem ICOM a Asociací muzeí a galerií České republiky.

MINISTERSTVO
KULTURY

INTERNATIONAL COUNCIL OF MUSEUMS
CONSEIL INTERNATIONAL DES MUSEES

ISBN 978-80-210-7620-4 (online : pdf)
ISBN 978-80-210-5282-6 (brožovaná vazba)

Slovo úvodem

Předložená práce, věnovaná PhDr. Jiřímu Špětovi, CSc., významnému historikovi českého muzejnictví, muzeologovi, pedagogovi a úředníkovi ministerstva kultury, sestává ze dvou základních částí:

A. Životopis – s použitím článků:

Kábová, H.: Vzájemná korespondence Jaroslava Werstadta a Jiřího Špěta. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 2010, s. 35–70.

Dolák, J.: Jiří Špět – osmdesátiletý. *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*. 2008, č. 3, s. 19–20.

Dolák, J.: Osmdesátník Jiří Špět. *Múzeum*. 2008, č. 2, s. 58–59.

B. Bibliografie jeho prací. Pro tuto část byly použity především podklady dodané samotným J. Špětem. Tyto materiály byly přepsány podle současných pravidel (normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2) pro citování s využitím databáze <http://www.citace.com>. Bibliografie zahrnuje téměř 800 záznamů.

Předložené podklady byly částečně verifikovány a dále doplněny o další záznamy.

Bibliografické záznamy jsou řazeny chronologicky a členěny na tři základní části:

I. Práce zabývající se muzeologickou literaturou.

Ty jsou pak dále členěny na:

1. Samostatné tituly
2. Studie a stati zásadnějšího významu v domácích časopisech a sbornících
3. Stati publikované v zahraničí
4. Ostatní stati publikované v časopisech a sbornících
5. Zprávy o seminářích, výstavách a dalších akcích
6. Recenze a zprávy o publikacích vztahující se k muzeím a muzejnictví
7. Překlady
8. Scénáře
9. Redakce
10. Spoluredakce a anotace v muzeologických bibliografiích

II. Soupis publikovaných prací s tematikou nemuzejní.

Ty jsou pak dále členěny na:

1. Samostatné tituly
2. Studie v časopisech a sbornících
3. Ostatní stati, jubilea a nekrology
4. Recenze a zprávy o publikacích a statích

III. Citované časopisy a sborníky

Jan Dolák
Marie Gilbertová

Nejvýznamnější historik českého muzejnictví, dlouholetý významný ministerský úředník, muzeolog a pedagog. Tak lze v krátkosti charakterizovat dílo a životní dráhu PhDr. Jiřího Špěta, Csc.

Narodil se dne 28. září 1928 v Praze, kde v letech 1939 až 1947 absolvoval žižkovské gymnázium. Filozofickou fakultu Karlovy univerzity, obor čeština–dějepis, začal navštěvovat v temném roce 1939. Svá studia ukončil v roce 1951 a v témže roce začíná učit, zpočátku mimo Prahu (postupně Damníkovo, Chrudim, Chotěboř); v letech 1954–1962 vyučoval na středních školách v Praze. V roce 1952 obhájil svoji disertační práci Vědecké působení Antonína Rezka (Studie literárně historická) a získal titul doktora filozofie. V témže roce se poprvé oženil s Olgou, rozenou Ledvinovou, s níž se rozvedl v roce 1961. V roce 1965 se Jiří Špět oženil podruhé, a to s archivářkou Ludmilou Mrázkovou, o rok později se jim narodila dcera Markéta. V roce 1967 se stává kandidátem věd. Jiří Špět měl vždy blízký vztah k muzeím a k muzejnictví vůbec. V roce 1962 se stal odborným pracovníkem Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, v letech 1963–1972 pracoval jako vědecký pracovník Národního muzea a zástupce ředitele Ústředního muzeologického kabinetu.

Jiří Špět byl dne 16. listopadu 1956 ustanoven tajemníkem Historického klubu. Činnosti ve výboru Historického klubu se vzdal 22. března 1972. Důvodem byly jak zdravotní problémy, tak i velká vytíženost v muzejní sféře a větší zapojení do činnosti Společnosti přátel starožitností, v jejímž výboru zastával 13 let funkci tajemníka. Osobně se podílel i na metodice výuky dějepisu, a to nejen jako autor, ale i jako lektor učebnic a člen nejrůznějších odborných komisí. Deset let byl členem redakční rady časopisu Dějepis ve škole.

V letech 1972–1990 pak působil jako referent pro muzejnictví Ministerstva kultury České republiky. Zde je v očích muzejní veřejnosti asi nejvíce spojen s novými směrnicemi pro správu, evidenci a ochranu sbírek v muzeích a galeriích z roku 1983. Poněkud méně známá, ale stejně významná je pak Špétova práce na legislativním opatření č. 390/1979 – Směry a vývoje dalšího rozvoje muzeí v ČSR, v němž je muzeologie proklamována jako stěžejní disciplína, od níž se odvíjí veškerá činnost muzeí a která má být vyučována nejen postgraduálně, ale i v rámci prezenčního (denního) studia, a jejíž zvládnutí by se mělo stát i kvalifikačním předpokladem pro zastávání vedoucích funkcí v muzeích. Jiří Špét byl autorem řady metodických dokumentů sympaticky nazývaných „Zásady“ (nikoli třeba „Směrnice“ či „Příkazy“ ve smyslu direktivního řízení), sloužících jako vodítko k aplikaci rozlišných muzeologických postulátů do praxe v konkrétních podmínkách rozlišných muzeí.

Rozsáhlá byla i Špétova pedagogická činnost. V letech 1968–1990 vyučoval na pomaturitním studiu muzejnictví a konzervátorství organizovaném Národním muzeem v Praze a v letech 1975–1995 přednášel na katedře muzeologie brněnské univerzity. Šedovlasý muž s černými brýlemi a nezbytnou dýmku se nesmazatelně vryl do paměti mnoha studentů, kolegů z praxe, a to nejen z Česka a Slovenska, ale v rámci přednášek na Letní škole muzeologie i z mnoha zemí celého světa. Jiří Špét byl vždy velice moudrý člověk plný laskavého humoru. Dokázal nejednou připomenout, že věci se nemají dělat „zu spät“.

Nejcharakterističtější rysem Jiřího Špéta byla a zůstává láska k poznání dějin české muzejní kultury a této problematice se vlastně věnuje po většinu svého života. Publikoval drobné stati a recenze, ale i rozsáhlé studie a monografie, včetně bibliografií. Časově postihoval problematiku dějin českého muzejnictví v celé šíři. Od nejstarších předmuzejních projevů až po naprostou současnost. Stranou pozornosti by neměla zůstat ani Špétova rozsáhlá publikační činnost „nemuzeologická“ věnovaná historii, historiografii, teorii a dějinám bibliografie, metodice výuky dějepisu apod. Nejčastěji své práce zveřejňoval v Časopise Národního muzea, v Muzejní a vlastivědné práci, v Českém časopise historickém, v Časopise Společnosti přátel starožitností, v Archivním časopise, v České bibliografii, v časopisech Národní knihovna či Dějepis ve škole. Jeho přínos pro rozvoj bibliografického bádání vyzvedl Jaromír Kubíček v České bibliografii sv. 26.

Z jeho rozsáhlého díla bychom chtěli vyzvednout alespoň dvě práce. Tou první je rozsáhlá monografie *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury* vydaná v roce 1979. Tato práce úzce koresponduje se skripty *Přehled vývoje českého muzejnictví I.* (do roku 1945), která pro studenty oboru nadále zůstávají základní literaturou. Skripta byla znovu vydána péčí Katedry Unesco v roce 2003 a je tak trochu ostudou české muzeologické, ale i historické obce, že za oněch 30 let od prvního vydání se v monografické produkci neposunula dál.

Dalším, zřejmě nejmonumentálnějším Špétovým dílem je čtyřsetstránková monografie *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945–1985)*, vydaná v roce 1988. Jazykem, ale i některými postoji, kniha samozřejmě odpovídá duchu doby, kdy byla napsána, ale faktograficky jde o dílo, které ještě dlouho nebude překonáno. Podivným řízením osudu, ale i po roce 1989 poněkud provokativně znějícím názvem, se z knihy vlastně stala bibliofilie a je téměř nedostupná, což je nepochybně škoda.

Celkově lze Špétovu produkci rozdělit asi na čtyři zásadní oddíly: 1. práce vědecky podložené, a tím relativně jen málo poplatné režimu; 2. rozborové a metodické stati, projevy apod. vzniklé ze služební povinnosti a reagující na aktuální problémy, a proto obsahově a formulačně podmíněné dobovými poměry, přesto však motivované snahou o posun problému dopředu; 3. články o stavu muzejnictví v jiných zemích; 4. bibliografie.

Jiří Špét však nebyl jen teoretikem či úředníkem. Dnes již málo známé jsou jeho cesty po mnoha evropských muzeích, o kterých okamžitě informoval českou veřejnost především na stránkách *Muzejní a vlastivědné práce*. Zavítal však i mimo Evropu, např. na Kubu či do Jemenu.

V současnosti žije Jiří Špét v Praze, kde si užívá zaslouženého odpočinku.

I. soupis prací z oblasti muzeologie a muzejnictví

1. Samostatné tituly

Bibliografie muzeologické literatury za léta 1963–1964. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1966. 80 s.

Bibliographia museologica 1818–1967: Stopadesát let československé muzeologie. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1968. 255 s.

Anotovaná výběrová bibliografie československé muzeologie za léta 1956–1968. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1969. 57 s.

Bibliografie muzeologické literatury za léta 1965–1967. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1970. 187 s.

Bibliografie muzeologické literatury za léta 1968–1972. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1973. 256 s.

Bibliografie muzeologické literatury za léta 1973–1974. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1976. 160 s.

Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1979. 280 s.

Přehled vývoje českého muzejnictví I.: do roku 1945. 1. vyd. Praha: SPN, 1979. 147 s.

Metodika regionální práce. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1982. 59 s.

Poslání a funkce krajských muzeí. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1982. 33 s.

Bibliografie muzeologické literatury za léta 1975–1978. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1983. 156 s.

Správa, ochrana a evidence muzejních sbírek: výkladový komentář a doporučující pokyny ke Směrnícím pro správu, evidenci a ochranu sbírek v muzeích a galeriích. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1984. 126 s.

Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR: (1945–1985). 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 1988.

Fridolín Macháček jako muzeolog a organizátor českého muzejnictví. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 1996. 28 s.

Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 128 s.

2. Studie a stati zásadnějšího významu v domácích časopisech a sbornících

K některým problémům dějin našeho muzejnictví. *MVP*. 1962, č. 2, s. 147–152.

Muzeum tělesné výchovy a sportu v Praze: k 10. výročí jeho trvání. *Teorie a praxe tělesné výchovy*. 1963, č. 11, s. 372–375.

K vývoji vztahů mezi Národním muzeem a venkovskými muzei do let devadesátých. *MVP*. 1965, č. 3, s. 88–90.

Účast univerzity a Národního muzea na Husových oslavách před půl stoletím. In *Husův sborník*. Praha: Komenského evangelická fakulta, 1966. s. 145–154.

Současný stav evidence sbírek v muzeích. In *K problematice centrální evidence*. Praha: [s.n.], 1967, s. 5–15.

Úvahy o koncepci našeho muzejnictví na sklonku 19. století. *MVP*. 1967, č. 5, s. 91–95.

Podíl Národního muzea na ochraně a výzkumu našich archivů. *Archivní časopis*. 1967, č. 17, s. 75–82.

Kapitola z dějin Společnosti Národního muzea. In *150 let Národního muzea: Sborník příspěvků k jeho dějinám a významu*. Praha: Národní muzeum, 1968. s. 75–82.

K některým problémům spolupráce školy a muzeí. In *Problémy spolupráce muzeí se školami*. 1968, s. 4–18.

Výzkum návštěvnosti z hlediska spolupráce školy a muzea. *Výzkum návštěvnosti II*. 1968, s. 66–73.

K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. *MVP*. 1968, č. 6, s. 155–165.

Palackého koncepce Národního muzea a její význam pro začátky regionálního muzejnictví. *ČNM-H*. 1968, s. 18–29.

Stopadesát let služby vědě a vlasti: k výročí Národního muzea. *Dějepis a zeměpis ve škole*. 10, 1968, s. 277–280.

Svaz československých muzeí a jeho časopisy: příspěvky k jejich historii a profilu. *MVP*. 1969, č. 7, s. 39–48.

Podíl Jana Hellicha na rozvoji českého muzejnictví. *Vlastivědný zpravodaj Polabí*. 1969, č. 9, s. 1–6, 33–38.

Archivní problematika v našich nejstarších muzeologických časopisech. *Archivní časopis*. 1970, č. 20, s. 26–31.

Výzkum spolupráce muzea a školy v letech 1969–1970 a jeho další úkoly. In *Spolupráce školy a muzea*. Praha: Národní muzeum, 1971, s. 14–31.

Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro rozvoj regionálního muzejnictví. *MVP*. 1971, č. 9, s. 13–22.

Vznik Svazu československých muzeí. *MVP*. 1971, č. 9, s. 90–102.

K současnému stavu a problémům evidence sbírkového fondu v muzeích. *MVP*. 1971, č. 9, s. 169–180.

K současnému stavu a některým problémům tvorby expozic a výstav současnosti. *MVP*. 1971, č. 9, s. 213–224.

Václav Řezníček jako historik Národního muzea. *ČNM-H*. 1972, č. 141, s. 56–61.

K některým otázkám konzervátorské práce a péče o sbírky. In *Problémy konzervace a restaurování*. Praha: Národní muzeum, 1972, s. 5–14.

Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí. *MVP*. 1972, č. 10, s. 18–23, 87–92.

Jičínská muzejní společnost z r. 1861. *MVP*. 1972, č. 10, s. 148–151.

Muzea a archivy: několik poznámek k vzájemným vztahům. *MVP*. 1972, č. 10, s. 171–177.

Dvojí jubileum: muzejní a vlastivědná práce – Václav Pubal. *MVP*. 1973, č. 11, s. 8–13.

K otázkám efektivnosti výuky v muzeu: z referátu na semináři o spolupráci muzea a školy v Gottwaldově v říjnu 1972. *MVP*. 1973, č. 11, s. 73–78.

K současnému stavu a problémům tvorby expozičních kapitol kapitalismu a socialismu: z referátu na semináři k otázkám dokumentace nejnovějších dějin v Přerově v únoru 1973. *MVP*. 1973, č. 11, s. 176–180.

K problematice a stavu evidence sbírek. *Vlastivědný zpravodaj Opava*. 1973, č. 1, s. 11–17.

Dvojitý výročí našeho muzejnictví: 25 let od postátnění Národního muzea – 15 let od vydání zákona o muzeích a galeriích. *ČNM-H*. 1974, č. 143, s. 65–69.

Postřehy a poznatky z muzeí NDR: dokumentace a prezentace nejnovějších dějin. *MVP*. 1974, č. 12, s. 6–11.

Úsilí Svazu čs. muzeí o jednotnou evidenci muzejních sbírek. *MVP*. 1974, č. 12, s. 88–98.

Jsmo připraveni dokumentovat současnost? *MVP*. 1975, č. 13, s. 53–59.

Antonín Rezek v Archivu Národního muzea. *ČNM-H*. 1975, č. 144, s. 195–199.

O muzeích v Gruzii a Arménii. *MVP*. 1975, č. 13, s. 117–123.

Rakouská muzea. *MVP*. 1975, č. 13, s. 207–214.

František Palacký a jeho snahy o ochranu a využití kulturního dědictví. *ČNM-H*. 1975, č. 145, s. 19–31.

Národní muzeum a František Palacký v pravopisných sporech let 1846–1850. *ČNM-H*. 1976, č. 145, s. 95–114.

Muzeologické názory Františka Palackého. *Strahovská knihovna*. 1976, č. 11, s. 49–62.

Několik postřehů z belgických muzeí. *MVP*. 1976, č. 14, s. 82–89.

K vývoji pojetí kulturně výchovné práce našich muzeí. *MVP*. 1976, č. 14, s. 193–201.

Muzea a galerie. *Učitelská ročenka 1977*. 1976, s. 110–119.

Spolupráce muzea a školy v letech 1959–1974. In *O problematice spolupráce muzea a školy*. Praha: Národní muzeum, 1976, s. 5–50.